

הַסֵּבָה, יוֹם הַחַיִּים, יְהוָה חַיִּים וְחַיִּים

1

הַרְבֵּה יְהוֹשִׁיעַ וְיִצְחָק - שְׂרָיָה

חַהֲרָה וְחַהֲרָה

סְפִירָה - עֲבֹדָה שְׂבֹא - עַל תְּבִיאָה

שורש התפילה

בעוה"ש"י

[1] "שְׁבַע דְּבָרִים נִבְרָאוּ קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם. וְאֵלוּ הֵן: תּוֹרָה, וְתְשׁוּבָה, וְגוֹן עֲדוֹן, וְגִיּוּנוֹס, וְכִסָּא הַכְּבוֹד, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְשִׁמּוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ..."

[2] "הַתּוֹרָה וְהַתְּשׁוּבָה שֶׁתִּיּוֹן קִדְמוֹ לְעוֹלָם וּלְבְרִיאָתוֹ, מוֹנְחוֹת הֵן בִּיסוּד מְצִיאוֹתוֹ וְנוֹתְנוֹת לוֹ אֶת עֶרֶךְ הוֹיֵיתוֹ וְזִכּוֹת קִיוּמוֹ וְגִידוּלוֹ. הַתּוֹרָה - בְּעֵצֶם קְבִיעַת הַהוּיָה; הַתְּשׁוּבָה - בְּתַכּוּנַת הַתַּחֲדָשׁוֹת כּוֹחוֹתֶיהָ. שֶׁתִּיּוֹן כְּאֶחָת עוֹשׂוֹת אֶת אֲמִיתַת טְבַעֵיוֹתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם וְהָאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בְּדָבָר ד' אֲשֶׁר עָלָיו..."

"הַתְּשׁוּבָה קִדְמָה לְעוֹלָם, וּלְפִיכֵךְ הִיא יִסוּד הָעוֹלָם..."

(הַרְאִי"ה קוֹק, אֹרוֹת הַתְּשׁוּבָה ה', 11)

[3] "...הַתְּעַלּוֹת הָעוֹלָם... שְׁעוּלָה, כְּחוֹק הַמִּכְנִי בְּצִינּוֹר מַיִם, לְאוֹתוֹ גּוֹבֵה שֶׁמִּמֶּנּוּ יָרַד, לְמַצְבוֹ הַקּוֹדֶם הָעֲלִיּוֹן..."

(הַרְבֵּה דוֹד כַּהֵן [הַרְבֵּה הַנּוֹזֵר"], הַקִּדְמָה לְאֹרוֹת הַקּוֹדֶשׁ, עִמ' 21)

[4] "וַיֹּאמֶר ד' אֶל אַבְרָם לְךָ מֵאֲרֻכָּדִי וְגו'... אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִשָּׁל לְאַחַד שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְרָאָה בֵּינָה אֶחָת דּוֹלְקָת, אָמַר: 'תֹּאמַר שֶׁהַבִּירָה הַזֹּאת בְּלֹא מְנַהֲגִי' הִצִּיץ עָלָיו בְּעַל הַבִּירָה, אָמַר לוֹ 'אֲנִי הוּא בְּעַל הַבִּירָה'. קָדַם, לְפִי שֶׁהָיָה אֲבִינוֹ אַבְרָהָם אֹמֵר 'תֹּאמַר שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא מְנַהֲגִי', הִצִּיץ עָלָיו הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאָמַר לוֹ 'אֲנִי הוּא בְּעַל הָעוֹלָם...' (בְּרַאשִׁית רַבָּה, לט; א)

"...וּבְמַדְרָשׁ: 'רָאָה בִּירָה דּוֹלְקָת' כּוֹי שֶׁמִּעֵתִי מֵאֲמִיז מוֹיֵר זִ"ל 'דּוֹלְקָת' כִּמוֹ 'דּוֹלְקָת אַחֲרָי' (בְּרַאשִׁית לַא, לז), שֶׁרָאָה שֶׁכֵּל הָעוֹלָם נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי נִקּוּדָה אֶחָת כּוֹי, וְכֵן אֵינִי בּוֹהֵר הַקְּדוֹשׁ. וְהוּא כְּנִי"ל: שֶׁכֵּל דְּבָר, קִיוּמוֹ - הַבִּיטוֹל וְהַדִּיּוּק לְמָה שֶׁלְּמַעַלָּה, עַד שֶׁהַכֵּל בָּא אֶל הַנִּקּוּדָה הָאֲמִיתִית מֵהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁמִּחֲנֶה כָּל..."

[5] "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָה, בְּיוֹם עֲשׂוֹת ד' אֶלְקִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׁדָה טָרָם יִהְיֶה בְּאָרֶץ, וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׁדָה טָרָם יִצְמַח, כִּי לֹא הִמְטִיר ד' אֶלְקִים עַל הָאָרֶץ, וְאָדָם אֵין לְעִבּוֹד אֶת הָאֲדָמָה" (בְּרַאשִׁית ב, ד-ה)

"...וּבְשֵׁלִישִׁי... לֹא יֵצֵאוּ, אֲלֵא עַל פֶּתַח הַקֶּרֶקַע עֵמֶדוֹ עַל הַיּוֹם הַשִּׁישִׁי. וְלִמָּחָה? 'כִּי לֹא הִמְטִיר', וְמָה טַעַם לֹא הִמְטִיר? לְפִי שֶׁיֵּאָדָם אֵין לְעִבּוֹד אֶת הָאֲדָמָה וְאֵין מְכִיר בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל גִּשְׁמִים, וְכִשְׁבָּא אָדָם וְנָדַע שֶׁהֵם צוֹרֵךְ לְעוֹלָם-הַתְּפִלָּה עֲלֵיהֶם, וְנִרְדּוּ, וְצִמְחוּ הָאֵילָנוֹת וְהַדְּשָׁאִים" (רִש"י שם)

[6] "איתא" אף כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן והשיבה הקדוש ברוך הוא כהוגן, דכתיב 'ונדעה נרדפה לדעת את ד' כשחר נכון מוצאו, ויבוא כגשם לנו, כמלקוש יורה ארץ' (הושע ו). אמר לה הקדוש ברוך הוא: בתי, את שאלת דבר שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש, אבל אני אהיה לך דבר המתבקש לעולם, שנאמר: 'אהיה כטל לישראל' (הושע יד) " (תענית ד ע"א). החילוק בין טל למטר הוא שגשם מורה על התחברות ועירוב פעולות אדם ופעולות השם יתברך. כי זאת מכיר האדם, שאף אם יעשה כל הפעולות - חרישה וזריעה וכל עבודות השדה, ואם לא יתן השם יתברך מטר - אז רואה בחוש שכל פעולותיו ומעשיו לא יועילו מאומה, כמו שנאמר: 'היט בהבלי הגוים מגשימים' (ירמיה יד), כי מטר הולך רק על ידי תפילה... ועל זה אמר ששאלו שלא כהוגן ויבוא כגשם לנו' 'שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש', שיום הגשם נקרא 'יום סגירי' (משלי כז), וקשה להולכי דרכים (יומא ג ע"ב), ומטר הוא לעיתים, ולא בתמידות. והשם יתברך השיבם 'אהיה כטל לישראל', שזה תמיד מתבקש, שאינו פוסק לעולם והולך בתמידות, וכדאיתא גמירי דטל לא מיעצרי' (תענית ג ע"ב), וטל משפיע השם יתברך בחשאי, שלא מדעת והכרת הברואים, ונדמה לבני-אדם שאין צריכין להשם יתברך בזה, וכמו שכתוב 'כטל מאת ד'... אשר לא יקנה לאיש ולא ייחל לבני אדם' (מיכה ה).

אכן באמת בצורת אדם, היינו בלב ישראל, יש תמיד עבודות ותפילות שאינם נפסקים תמיד, בשום פעם. כי טל הולך גם כן מכח פעולת אדם ובקשתו להשם יתברך, אכן החילוק הוא שגשם יורד מכח פעולות אדם להשם יתברך הניקרים ונרגשים, וטל הולך ממה שנמצא עבודות בעומק ליבם של ישראל שליבם מתפלל תמיד, ביום ובלילה, שגם אדם אינו מרגיש בזה כלל. וכמו שנאמר: 'על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה, תמיד לא יחשו, שתמיד הם דבוקים בדי'. והיכן נתן השם יתברך אלו השומרים? בעומק ליבם של ישראל, כדמסים שם 'המזקינים את ד' אל דמי לכם' (ישעיה סב), שאפילו שלא מדעת, וגם בשינה, עובדים בליבם להשם יתברך, וזה נקרא טל... " (רבי יעקב מאיז'ביצא, ספר הזמנים)

[7] "...הנשמה - זה האדם האמיתי. הגוף - הוא הגוף של הנשמה, החיצוני של הפנימי. האדם הגופני, הוא נתון במצבים שונים של בריאות, ועוד גורמים שונים, שמשפיעים עליו, אבל האדם האמיתי, החי, הנשמת, יש בו מצב תמידי של הזדהות עם מקור החיים, מתוך עצם עובדת היותו חי.

1 "התפילה המתמדת של הנשמה מתאמצת היא תמיד לצאת מן העולם אל הגילוי, להתפשט על כל כוחות החיים של כל הרוח והנפש וכל כוחות חיי הגוף כולה... אין התפילה באה כתיקונה כי-אם מתוך המחשבה שבאמת הנשמה היא תמיד מתפללת. הלא היא עפה ומתרפקת על דודה בלא שום הפסק כלל, אלא שבשעת התפילה המעשית הרי התפילה הנשמית התדירית היא מתגלה בפועל. וזהו עידונה ועינוגה הדרה ותפארתה של התפילה, שהיא מתדמה לשובנה הפותחת את עליה הנאים לקראת הטל, או נוכח קרני השמש המופיעים עליה באורה..." (הראי"ה קוק, עולת ראייה, א; יא)

כל מציאות החיים, קיומיות החיים האמיתית, הנשמית - כל זמן שהנשמה בקרבנו, שאנו במצב של חיים בעולם-הזה - היא פגישה עם התפילה המתמדת של הנשמה, עם הפנייה הקבועה אל הקב"ה. 'ואתם, הדבקים בדי' אלהיכם, חיים כלכם היום' (דברים ד, ז)... החיוניות הפנימית הזו יש לה ענין להתגלות במציאות החיים שבועלם-הזה, לצאת מן העולם אל הגילוי. שני צדדים באדם: גוף ונשמה, ומתוך קישור שניהם יחד נשנו צורך הגילוי והביטוי, של הקשר אל ריבונו של עולם...

'וינפח באפיו נשמת חיים' (בראשית ב, ו) - זה עצם החיים, ואחר-כך 'וינהי האדם לנפש חי' (שם) - גילוי הנשמה האלוהית בחוץ³. הצורך והצימאון הנשמתי לדבקות בדי', לפניה כלפי ריבונו של עולם, ענינו להתפשט בכל מדרגות הנשמה-רוח-נפש, בכל שיעור הקומה המשולש הזה שלנו. ומתוך כך יש לו - לצימאון הזה - צורך וענין והשתוקקות, להתפשט על כל מהלך החיים. 'חסידים הראשונים היו שוהים שעה לפני התפילה' - הכנה לתפילה, 'ושעה אחר התפילה' (ברכות ל ע"ב) כדי לגלות את התפילה הזו, את פניית הנשמה הזו, לאפשר את השפעתה על כל מרחב החיים...

בטבע בריאתה של השושנה, שהיא פותחת את עליה, נוכח הטל וקרני השמש, וזוהי בריאותה. הלואי שהיינו יכולים לפתוח עצמנו אל הטל הזה, אל הדבקות הנשמית הזאת, בלי הפסק כלל. זה בלתי אפשרי, משום העיכובים שיש לנו מתוך מציאות הגוף שלנו. אמנם, התפילה הגלויה היא עזרה לתפילה הפנימית, התמידית, של הנשמה. כמו סידורים חיצוניים שנועדו לאפשר את ההתגלות הפנימית, את התפילה הנשמית. התפילה הממשית, המעשית, שלנו, היא גילוי מן הכח אל הפועל את מה שנמצא בנו במעמקי הנשמה, את הצמאון לאל-חי. נשמתנו נמצאת בעולם-הזה, בתוך מציאות של גוף, בתוך מערכת של כוחות נפש שונים ומצבים שונים. ענין התפילה הוא לגרום לפניית הנשמה אל הא-להים להתפשט ולהתגלות בכל הכוחות ובכל המצבים..."

(הרב צבי יהודה הכהן קוק, מתוך התורה הגואלת, ג; רלה-ו)

² "מי גוי גדול אשר לו א-להים קרבים אליו' (דברים ז, ז)!" - סגולתה של כנסת-ישראל היא, שהיא מסתכלת על ההויה כולה באספקלריא המאירה של קודש; בכל עז-חייה היא מכרת, שהחיים שוים הם את ערכם רק באותה מידה שהם א-להיים, וחיים שאינם א-להיים אינם שוים לה מאומה. היא יודעת עוד, שבאמת אין חיים אלא א-להיים, וחיים שאינם א-להיים אינם חיים כלל, והידיעה הזאת, המונחת בעומק תכונת נשמתה, מטבעת עליה את חותם-ערכה המיוחד לה, המוטבע על כל יחיד ויחיד מיחידה. כי אורו-נשעו של היחיד תלויים הם במידת ידיעתו את התעמקותו והתבלטותו של החותם הזה, של הכרת ערך החיים רק בא-להיותם, בתוך נשמתו. 'ואתם, הדבקים בדי' אלהיכם, חיים כלכם היום' (שם שם, ז). החיים, על פי ערך הא-להיות שבהם, אינם מתגלים אל היחיד אלא באותה מידה, שהוא מתאמץ להיות נשאף בכל היותו בתוכיותה של קללות האומה, להיות מוזהר מזוהר נשמתה העליונה, החיה וקיימת בהכרת הקר הא-להי של החיים מתוך פנימיותה הכללית..."

³ 'לנפש חי' - "לרוח ממללא" (תרגום אונקלוס שם)

[8] "מראש חדש אלול עד אחר יום הכפורים המה ימי רצון. ואף כי בכל השנה הקדוש-ברוך הוא מקבל תשובה מן השבים אליו בלב שלם, מכל מקום ימים אלו מבחרים יותר וקמנינים לתשובה, להיותם ימי רחמים וימי רצון. כי בראש חדש אלול עלה משה אל הר סיני לקבל לוחות שניות, ונשתתה שם ארבעים יום, ונרד בעשרה בתשרי שהיה אז גמר כפרה. ומן אז הקדשו ימים אלו לימי רצון, ויום עשירי בתשרי ליום הכפורים... הרב האריז"ל כתב: 'ואשר לא צדה והא-להים אנה לידו ושמתי לדי ראשי תבות אלוי"ל, לאמנא כי חדש זה הוא עת רצון לקבל תשובה על החטאים שעשה בכל השנה. וגם רמז שגם על השגגות, צריך לעשות תשובה בחדש הזה. עוד אמרו דורשי רשומות: 'ומל ד' א-להיך את לבבך ואת לבב זרעך' ראשי תבות אלוי"ל וכו', 'אני לדודי ודודי לי' ראשי תבות אלוי"ל. וכן 'איש לרעהו ומתנות לאביונים' ראשי תבות אלוי"ל. רמז לשלשה דברים, שהם: תשובה תפלה וצדקה, שצריך להודו בהם בחדש זה, 'ומל ד' וגומר רמז לתשובה, 'אני לדודי וגומר רמז לתפלה, שהיא רנת דודים, 'איש לרעהו ומתנות לאביונים' רמז לצדקה" (הרב שלמה גנצפריד, קיצור שולחן ערוך, קכח; א)

[9] "...לרמב"ם... מצות עשה להתפלל בכל יום⁴. וחז"ל תיקנו מנין התפילות כמנין הקרבנות, וכזמנם... ענינם של הקרבנות: קרבת אלקים, והיסוד העיקרי שבהם הוא היסוד הרוחני שבקרבו, דהיינו תשובה, ובפועל: וידוי בפה, וידוי בדיבור, שמגלה את התוכן הנשמתי. ואם לא כך- מפורש בבניאים: 'זבח רשעים תועבה'⁵. המובן האמיתי של העבודה הוא התשובה, שמתגלית במעשים שבדדים, בקרבנות. מן הלב לנפש, לדיבור, ולמעשים. אם לא התיקון שבנפש, אין ענין לקרבנות. הרמב"ם בהלכות תפילה מביא פסוק: "ועבדתם את ה' א-להיכם". תפילה זו עבודה, עבודת ד', והיא מצוה דאורייתא. ופרטיה- כמה פעמים ביום, ונוסח, כל זה מדרבנן. אבל בעצמה, היא הכרח חיוני, אין להעלות על הדעת קיום בעולם בלעדיה, לכן חיובה הוא בכל יום.

עבודת ד' זו היא עצמית לנו, שייכת לעצם מהותנו. אנחנו עם עובדי ד'. 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה' (שמות ג, יב). משם ועד לסדר העבודה שבבית הבחירה. זוהי העבודה הכללית של האומה, וממנה נמשכת עבודת היחיד בתפילתו. הכלל בהופעתו מתגלה בפרטים... (הרב צבי יהודה הכהן קוק, מתוך התורה הגואלת, ג, רלד)

⁴ "מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר: 'ועבדתם את ד' אלקיכם' (שמות כג, כה), מפי השמועה לקדו שיעבודה' זו היא תפלה, ונאמר 'ולעבדו בכל-לבבכם' (דברים יא, י). אמרו חכמים: 'איזו היא עבודה שבלב? זו היא תפלה... חיוב מצוה זו, כך הוא: שיהא אדם מתפלל ומתחנן בכל יום, ומגיד שבו של הקדוש-ברוך-הוא, ואמר- כך שואל צרכיו שהוא צריך להן בבקשה ובתחנה, ואמר- כך נתן שבו והודיה לד' על הטובה שהשפיע לו, כל אחד כפי כוחו" (רמב"ם, הלכות תפילה ונשיאת-כפיים, פרק א, א-ב)

⁵ "זבח רשעים תועבה אף כי בזמה יביאנו" (משלי כא, כז) "זבח רשעים תועבת ד' ותפלת ישרים רצונו" (שם טו, ח)